

С. В. Дмитрієв,

канд. філол. наук, доц.,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

доцент кафедри української мови та мовної підготовки іноземців

КОГНІТИВНА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Стаття досліджує теоретичні засади когнітивного підходу до навчання української мови в контексті Нової української школи (НУШ). Актуальність теми дослідження полягає в перевагах цього підходу при формуванні навичок критичного мислення, творчості, емоційного інтелекту та розуміння глобального взаємозв'язку мовних та національно-культурних парадигм здобувачами освіти. Розвиток сучасної методики навчання української мови у школі вимагає залучення до процесу навчання новітніх досягнень вітчизняної лінгвістичної думки. Активний розвиток когнітивного напрямку в українському мовознавстві кінця 20 — початку 21 століття знайшов своє місце й у новітніх технологіях навчання лінгвістичних дисциплін у школі. Окремо розглядаються питання адаптації інструментів когнітивної лінгвістики до потреб навчання української мови на різних освітніх рівнях. Важливими є студії моделювання навчально-виховних ситуацій, що ілюструють глибину та актуальність аналізованої проблеми.

Метою дослідження є розкриття базових теоретичних засад когнітивної методики навчання української мови, а також конкретизація й визначення сфер її практичного застосування в умовах НУШ.

У роботі використано такі основні *методи дослідження*: *метод змістового аналізу науково-теоретичних концепцій, метод аналізу та моделювання навчально-виховних ситуацій, метод системного аналізу.*

Об'єктом дослідження обрано методику навчання української мови, а предметом — інструменти та засоби дослідження когнітивної лінгвістики в системі мовної освіти здобувачів освіти.

Когнітивний підхід до навчання української мови в контексті НУШ є перспективним напрямом сучасної лінгводидактики, що має потенціал підвищити якість мовної освіти та сприяти розвитку критичного мислення, творчості, емоційного інтелекту та розуміння глобального взаємозв'язку мовних та національно-культурних парадигм в учнів.

Ключові слова: когнітивний підхід, навчання української мови, Нова українська школа, критичне мислення, творчість, емоційний інтелект, мовні та національно-культурні парадигми.

S. Dmytriev,

PhD in Philology, Associate Professor,

Odesa I. I. Mechnikov National University,

Associate Professor of the Department of Ukrainian Language

and Language Training for Foreigners

COGNITIVE METHODOLOGY OF TEACHING UKRAINIAN LANGUAGE IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article explores the theoretical foundations of the cognitive approach to teaching the Ukrainian language in the context of the New Ukrainian School (NUS). The relevance of the research topic lies in the advantages of this approach in developing critical thinking skills, creativity, emotional intelligence, and understanding the global interconnectedness of linguistic and national-cultural paradigms among students. The development of modern methods of teaching the Ukrainian language in school requires the involvement of the latest achievements of domestic linguistic thought in the learning process. The active development of the cognitive direction in Ukrainian linguistics at the end of the 20th — beginning of the 21st century has found its place in the latest technologies for teaching linguistic disciplines in school. Modeling studies of educational situations that illustrate the depth and relevance of the analyzed problem are important.

The adaptation of cognitive linguistics tools to the needs of teaching the Ukrainian language at different educational levels is also considered separately.

The aim of the study is to reveal the basic theoretical foundations of the cognitive methodology for teaching the Ukrainian language and to specify and determine the areas of its practical application in the context of the NUS.

The following main research methods were used in the work: method of content analysis of scientific-theoretical concepts, method of analysis and modeling of educational situations, method of systemic analysis.

The object of the research is the methodology of teaching the Ukrainian language, and the subject is the tools and means of cognitive linguistics research in the system of language education for students.

The cognitive approach to teaching the Ukrainian language in the context of the NUS is a promising direction in modern linguodidactics, with the potential to improve the quality of language education and promote the development of critical thinking, creativity, emotional intelligence, and understanding of the global interconnectedness of linguistic and national-cultural paradigms among students.

Key words: cognitive approach, teaching Ukrainian language, New Ukrainian School, critical thinking, creativity, emotional intelligence, linguistic and national-cultural paradigms.

Постановка наукової проблеми та її актуальність: актуальність теми дослідження полягає в тому, що когнітивна методика навчання української мови, ґрунтуючись на закономірностях пізнавальної діяльності людини, сприяє не лише засвоєнню мовних знань, умінь та навичок, але й розвитку критичного мислення, творчості, емоційного інтелекту й пізнанні глобального взаємозв'язку мовних та національно-культурних парадигм у свідомості носія мови. Це відповідає цілям НУШ, які проголошують учня суб'єктом навчального процесу, а не пасивним реципієнтом інформації й є свідченням багатовекторності інформаційних потоків, що представлені в національній мові й формувались впродовж тисячоліть як віддзеркалення культурних та інтелектуальних здобутків нашого народу.

Аналіз досліджень проблеми. Проблему адаптації інструментарію когнітивної лінгвістики до потреб навчання української мови в навчальних закладах різних рівнів розробляли М. Пентиліук, І. Нікітіна, Н. Горошкіна, О. Селіванова, Т. Грищенко та інші. Основна увага приділялась теоретичному обґрунтуванню взаємодії когнітивного підходу до навчання з комунікативною змістовою лінією навчання.

Реалізація стратегії Нової української школи (НУШ) стала чинником суттєвих змін в українській системі шкільної освіти, що спрямовані на модернізацію навчального процесу та його векторну орієнтацію на дитиноцентричні навчальні парадигми. У такому підході когнітивна методика навчання української мови є одним з найперспективніших напрямів сучасної лінгводидактики, що не тільки відповідає принципам НУШ та сприяє формуванню компетентностей, але й є необхідною для успішної самореалізації здобувачів загальної середньої освіти впродовж життя в новітньому українському суспільстві. Завдяки комплексному розумінню єдності національної

мови та національних культурних традицій, разом з мовною та мовленнєвою фаховими компетентностями в когнітивній системі навчання мови ефективно реалізуються надважливі базові компетентності: соціальна та громадянська й обізнаності та самовираження в сфері культури. Завдяки когнітивному підходу учні відчувають себе частиною українського народу, що сприяє комплексній самоідентифікації та є основою національно-патріотичного виховання здобувачів освіти різних вікових категорій.

Метою нашого дослідження є розкриття базових теоретичних засад когнітивної методики навчання української мови, а також конкретизація й визначення сфер її практичного застосування в умовах НУШ.

Завдання нашого дослідження:

- сформулювати основні поняття та принципи когнітивної методики;
- розкрити роль когнітивної методики у формуванні мовної та мовленнєвої компетентності учнів;
- обґрунтувати доцільність практичного використання когнітивної методики в умовах НУШ;
- навести конкретні приклади практичного використання когнітивних інструментів на уроках української мови.

— **Об'єктом дослідження** обрано методику навчання української мови, а **предметом** — інструменти та засоби дослідження когнітивної лінгвістики в системі мовної освіти здобувачів освіти. У роботі використано такі основні **методи дослідження**: *метод змістового аналізу науково-теоретичних концепцій, метод аналізу та моделювання навчально-виховних ситуацій, метод системного аналізу.*

Теоретична цінність дослідження полягає в комплексному розгляді когнітивного підходу до викладання української мови в контексті НУШ, з акцентом на її практичне застосування та відповідність сучасним освітнім викликам стратегії НУШ.

Практична значимість науково-методичного дослідження полягає в тому, що воно може бути корисним для вчителів української мови, методистів, науковців, а також студентів філологічних факультетів. Матеріали дослідження можуть допомогти вдосконалити методику навчання української мови, зробити уроки більш цікавими та ефективними, а також сприяти формуванню в учнів компетентностей, необхідних для успішного навчання та самореалізації в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сучасної методики навчання української мови у школі вимагає залучення до процесу навчання новітніх досягнень вітчизняної лінгвістичної думки. Активний розвиток когнітивного напрямку в українському мовознавстві кінця 20 — початку 21 століття знайшов своє місце й у новітніх технологіях навчання лінгвістичних дисциплін у школі. Спочатку до використання його здобутків звернулись викладачі іноземних мов, а згодом — фахівці з української мови.

Становлення когнітивної лінгвістики як окремої галузі мовознавства відбулося в 1989 році на Міжнародному лінгвістичному симпозиумі (м. Дайбург, Німеччина). Активну участь у становленні напрямку брали лінгвісти США та західної Європи: Ч. Філмор,

М. Джонсон, Дж. Лакофф, Г. Томпсон, Т. ван Дейк та інші. У сферу вітчизняної лінгвістики когнітивістика приходить у кінці 80-х рр. минулого століття. Активний розвиток напруму починається тільки в середині 90-х рр. Наукові дослідження українських когнітивістів середини 90-х 20 та початку 10-х рр. 21 століття вивели українську лінгвістику в перші ряди галузі. Це дослідження С. Ф. Бацевича, Н.В. Бардіної, О. О. Селіванової та інших провідних когнітологів України. Когнітивна лінгвістика розкриває такі грані мовних одиниць та структур, які залишаються, як правило, поза увагою класичних досліджень і служить практичному використанню мови у різних галузях життєдіяльності. Її потужний інструментарій охоплює кожну грань мовної дійсності у співвіднесеності з етносвідомістю носія певної мови та візуально-чуттєвим світом мовної особистості: «Когнітивна лінгвістика — галузь мовознавства у якій мова розглядається як засіб набуття, зберігання, обробки, переробки й використання знань, спрямована на дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мірою інтеріоризованої дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду» (4, с. 234).

Вперше в методиці навчання української мови проблема використання здобутків когнітивної лінгвістики у процесі модернізації освітніх технологій представлена у дослідженні «Концепція когнітивної методики навчання української мови» (М. І. Пентилюк, Н. М. Горошкіна, І. М. Нікітіна) (2). Згодом цей напрям був сполучений з комунікативною методикою, розробленою на українських теренах ти ми ж дослідницями у статті «Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови» (3).

У нашій статті ми спробуємо подати основний понятійний апарат напруму, проєктуючи його на методичну науку, та вказати шляхи використання здобутків сучасної когнітивної лінгвістики у процесі вивчення української мови в умовах функціонування НУШ.

Для вдалого використання інструментарію когнітивної лінгвістики в процесі вивчення української мови, вчитель повинен оволодіти певним понятійним апаратом цієї галузі мовознавства: мовна картина світу(у подальшому МКС), когніція, концепт, фрейм, схема, сценарій, дискурс.

Досвід взаємодії окремого індивіда з навколишнім світом фіксується у формі колективних знань, які доступні кожному представникові конкретного народу. На відміну від світобачення, яке є сукупністю світоглядних знань про навколишній світ, картина світу, за словами К.-Т.Ясперса, є «сукупністю предметного змісту, яким володіє людина»(5). У культурологічному аспекті «картина світу» розглядається як система інтуїтивних уявлень про реальність, яку можна виділити, описати, реконструювати у будь-якій соціопсихологічній одиниці — від нації або етносу, до будь-якої соціальної або професійної групи чи конкретної особистості. Окрему категорію картини світу репрезентує поняття «мовної картини світу». На думку О. О. Селіванової, «Мовна картина світу — представлення предметів, явищ, фактів, ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності й етносвідомості» (4, с. 441).

Одним з базових понять когнітивної лінгвістики є «когніція» (від англ. *recognize* — пізнавати) — пізнавальний процес, результатом якого є набуття досвіду , знань, шляхом сенсомоторного сприйняття світу органами чуття , активації у свідомості результатів цього сприйняття , обробки й переробки набутих знань на підставі внутрішнього рефлексивного досвіду та мовної інтерпретації. Ґрунтується на психічних функціях свідомості : мисленні, відчуттях, почуттях, інтуїції та інших (4, с. 246).

Концептуалізація навколишнього світу через мовну картину світу індивіда є одним з найважливіших завдань сучасної когнітивістики. Поняття «концепта» (від лат. *conceptus* — поняття, яке походить від *conspicere* — збирати, вбирати в себе, представляти себе; утворювати) трактується як інформаційна структура свідомості , різносубстратна, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання , вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості у взаємодії з позасвідомим (4, с. 292). Навколишній світ у людській свідомості поділений на різні концепти, реалізовані у мові різними лексемами. Це своєрідний поділ знань людини на окремі сегменти, реалізація лексичного значення слова у найрізноманітніших його проявах. Так, скажімо, досліджуючи концепт «кінь» у художній літературі 20 р.р. ХХ століття, лінгвісти розглядають вживання цієї лексеми у різних контекстах, констатуючи різне бачення окремого письменника чи певного художньо-естетичного напрямку, зважаючи на кожен семантичний відтінок, який репрезентований у вживанні цієї лексеми.

Поняття «фрейм» (від англ. *framework*—каркас) — одиниця знань, яка організована навколо окремого поняття і містить відомості про щось важливе, типове та можливе для даного поняття. Фрейм конкретизує твердження про те, що у цій етнокультурній є типовим, а що — ні. Близьким до поняття «фрейм» є поняття «сценарій» — структура репрезентації процедурних знань, яка репрезентує неавтономну життєву ситуацію та правила цілеспрямованої поведінки в ній. На відміну від «фрейму», поняття «сценарій» позбавлене декларативності, так як індивідуалізоване кожною окремою ситуацією. Поняття «схема» альтернативне «фрейму» і стосується процедурних знань, схеми послідовної мовленнєвої поведінки людини у певній ситуації, що базується на набутому особистому досвіді.

«Дискурс» (фр. *discours* — бесіда, розмова) — соціально обумовлена організація системи мовлення, а також певні принципи, відповідно до яких реальність класифікується й презентується у той чи інший проміжок часу. Отже, як бачимо, це поняття має чітку відповідність у системі реалізації комунікативної змістової лінії в навчанні української мови.

На думку М. І. Пентиліук, «Когнітивна методика навчання української мови — це сукупність взаємопов'язаних та взаємозумовлених способів і засобів опанування мовних одиниць як основи пізнання та формування концептуальної та мовної картини світу і певного результату створення образу світу в уяві кожного. Сутність когнітивної методики полягає у тлумаченні навчальних мовних одиниць як концептів — носіїв етнокультурної інформації, особливих сигналів конкретного світу. Метою

когнітивної лінгвістики є опанування учнями глибинних значень змістових структур тексту, що втілюють мотиви та інтенції автора (ідіостиль), задля формування вмінь адекватного сприйняття текстової інформації та створення власних усних та письмових висловлювань, відповідно до певної комунікативної мети й наміру, розвитку пізнавальної активності учнів, підвищення їх інтересу до вивчення української мови, виховання національної самосвідомості, поваги до мовних традицій українського народу й бажання наслідувати естетичні й етичні норми спілкування» (3, с. 122). Отже, як бачимо, когнітивна методика навчання української мови відкриває новітні обрії в розвитку системи нетипових підходів у сучасній лінгводидактиці та навчанні здобувачів освіти різних вікових категорій. Спробуємо визначити напрями роботи у когнітивній методиці та сформувані відповідний інструментарій навчання.

Однією з найпродуктивніших сфер використання когнітивних прийомів навчання є бінарний розділ «Лексика. Фразеологія». Він дає необмежені можливості використання когнітивного інструментарію. Передусім — робота над формуванням повноцінного концептуального лексичного значення: слова розглядаються не як окремі лексичні одиниці, а як частина сегменту мовної картини світу українського народу — «концепт» або група «концептів». У процесі концептуального аналізу лексичних одиниць розкривається «концептосфера» цієї мовної одиниці. Знання (когніція) розширюється за рахунок суміжних образів, явищ, внутрішньої семантики того чи іншого дискурсу. Необхідно використовувати повний інструментарій людської пам'яті: від сенсорної до довготривалої. Учні знайомляться зі звуковим, візуальним та емоційним образами, які зафіксовані українським народом у звуковій оболонці аналізованого слова, розглядають різні варіанти значень (при полісемії), визначають семантичне поле, будують синонімічні ряди та антонімічні пари, спостерігають у стислих дискурсивних моделях фразеологізмів та інших сталих структур, вказуючи на звуження чи розширення значення слова в найрізноманітніших контекстуальних проявах. З метою уникнення надмірного звуження концептуального поля, слід розглядати концепти в межах певних тематичних груп (гlossаріїв). Наприклад, концепт «ТВАРИНИ», «ПРЕДМЕТИ ПОБУТУ», «РОСЛИНИ» і таке інше. Бажано основну технічну роботу пропонувати на домашнє опрацювання, аналізуючи в класі результати проведених спостережень, зменшуючи витрати часу на пошук, осмислення та моделювання. Для проведення такої роботи учні мають бути забезпечені усіма необхідними словниками, довідниками, текстовим матеріалом різних дискурсивних напрямів, візуальними інструментами. Для виконання завдань цього типу слід укласти пам'ятки, які міститимуть особистий методологічний комплекс вчителя. Надзвичайно цікавим є спостереження використання лексики в тематичному усному мовленні. Таким чином лексика української мови перестає бути для школярів абстрактною групою слів. Вона оживає в проявах різних граматичних форм, активує мовну концептосферу українського народу в свідомості учнів, розкривається в найрізноманітніших семантичних відтінках мовної картини світу кожного учасника мовленнєвого процесу.

Фразеологія — справжня скарбниця національної духовності. Вона відбиває етнологічні та етнопсихологічні параметри концептосфери українського народу, вказує на зовнішні (сенсорні) та внутрішні (психологічні) характеристики національної мовно-культурної картини світу. Когнітивне вивчення фразеології передбачає концептуальний підхід до складових та загального змісту стійких сполучень слів. Як правило, фразеологізми розглядають у трьох площинах: 1) наявності того чи іншого концепта в складі словосполучення, розглядаючи усі можливі лексичні та семантичні варіанти вживання (скажімо, концепт «ЩАСТЯ»); 2) загальна змістова парадигма фразеологізму, яка розкриває певну дію чи явище в поведінці людини чи іншої живої або персоніфікованої, міфічної істоти (скажімо, «ПОЯВА-ЗНИКНЕННЯ», «ЗУСТРІЧ-ПРОЩАННЯ» та інше); 3) позитивний чи негативний вектор оцінки особи, дії, явища, предмета у парадигмі загальної семантики стійкої сполуки слів, які реалізуються у семантичному просторі «ДОБРЕ — НЕЙТРАЛЬНО — ПОГАНО». Такий підхід до вивчення фразеологізмів дасть можливість учням і вчителю поглянути на цей корпус мовних одиниць під іншим кутом зору, навчить їх систематизувати специфічну лінгвістичну інформацію, розширить змістові межі стійких сполучень слів, допоможе сприймати їх не як окрему сконденсовану думку, а як повноцінну складову мовної концептосфери українського народу. Проведенню такої роботи має передувати копітка робота вчителя над фразеологічним словником, добирання та систематизація фразеологізмів у межах груп, корпусів, семантичних полів.

Безумовно цікавою буде робота над когнітивним осягненням морфемної структури української мови. Виходячи з аксіоми «морфема — найменша значуща одиниця мови», шляхом когнітивного підходу, можна розкривати роль і обсяг знань, яку, прямо чи опосередковано, містять у собі морфеми української мови. Основна увага має бути спрямована на систематизацію та реструктурування семантичних полів кореневих морфем, які мають внутрішнє лексичне значення і є стрижневою складовою спільнокореневих слів. Кореневі морфеми, запропоновані вчителем, слід групувати за лексичними та лексико-семантичними ознаками, розглядаючи їх у ролі внутрішнього мотиватора появи повнозначних одиниць мови. Необхідно показати учням, що коренева морфема є концептуальним ядром цілої групи спільнокореневих слів, які реалізуються в мовленні цілим рядом лексико-семантичних варіантів та інваріантів. Вивчаючи «Словотвір» у старших класах, слід показати роль кореневих морфем у творенні авторських неологізмів та okazіоналізмів, акцентуючи увагу на необмеженості мовних ресурсів мови в процесі формування картини світу українського народу, її галузевих та глобальних концептосфер. Решту морфем (афіксів) варто розглядати як опосередкований, але важливий інструментарій у процесі творення та функціонування повнозначних слів. Так, скажімо, вивчаючи префіксальні морфеми, треба не лише розкрити словотвірну роль, але й валентність впливу на пізнавальне розширення первинного лексичного значення, появу семантичних відтінків, набуття антонімічних та інших значень.

Надзвичайно важливу роль відіграє когнітивна методика навчання української мови у процесі вивчення тексту (дискурсу). Важливі питання практичного використання цього напрямку викладені в праці І.В. Грищенко [1]. В основі вивчення дискурсу лежить функціонально-семантичний аналіз як один з найдоступніших способів визначення ролі того чи іншого мовного засобу в організації тексту. На думку окремих дослідників, мовне явище можна вважати адекватно описаним лише у тому разі, коли воно розглянуте на перехресті когніції та комунікації. Реалізація концепта можлива лише в процесі комунікації (на дискурсному рівні). Тому його вивчення має відбуватись не лише в лексико-семантичному просторі, але й на текстологічному (дискурсному). Когнітивно-культурологічні межі концепта, реалізуючи у тексті єдність мови, мислення та культури, дозволяють розглядати його у ролі повноцінної комплексної структури, яка актуалізує внутрішні та зовнішні (перманентні) зв'язки. Так як концепт є основною одиницею концептосфери — він включає в себе усталені ментальні парадигми, притаманні учасникам комунікації як відбиток колективної свідомості етносу й має значимість для соціального свідомого та підсвідомого. Функціонально-семантичний аналіз, який лежить в основі когнітивної методики, дійсно цінним інструментом для вивчення дискурсу. Він дозволяє не лише визначити роль мовних засобів у тексті, але й розкрити глибинні зв'язки між ними, а також простежити за тим, як ці зв'язки впливають на загальне значення тексту.

Проте, когнітивна методика йде далі простого аналізу мовних засобів. Вона досліджує, як мова пов'язана з мисленням та культурою. Це робить її особливо корисною для вивчення концептів, які є складними ментальними структурами, що містять в собі знання, досвід та цінності народу — носія мови.

Когнітивно-культурологічний аналіз концептів досліджує їх у двох аспектах: когнітивний аспект: як концепт, що представлений у дискурсі відбивається в свідомості людини, які знання, образи та асоціації він включає; культурологічний аспект: як концепт пов'язаний з культурою етносу та які цінності, норми та вірування він відображає. З метою цілісного розуміння концепту, слід вивчати його не тільки в ізоляції, але й у контексті дискурсу. Саме в дискурсі концепт розкриває своє повне багатовекторне значення та межі й традиції функціонування в мові та мовлення українського народу. Інструментарій когнітивної методики навчання української мови пропонує ряд методів для вивчення концептів у дискурсних парадигмах. До них належать:

Контент-аналіз: метод дозволяє визначити, які слова та фрази вживаються на позначення концепту в тексті. Він показує полісемантичну природу лексичної та номінативної структури національної мови, визначає стилістичні та лексико-семантичні базові її моделі, сприяє поглибленню розуміння функціональних сфер використання мовних одиниць та їх форм.

Дискурс-аналіз — метод дослідження тексту, який зосереджений на тому, як мова використовується для досягнення певних комунікативних цілей. Він досліджує, як лексика, граматики та інші мовні засоби використовуються для того, щоб вплинути на аудиторію, переконати її в чомусь або досягти певного ефекту. Прикладами

використання дискурс-аналізу можуть бути: аналіз політичних промов (дискурс-аналіз може використовуватися для дослідження того, як політики використовують мову, щоб переконати виборців або досягти своїх цілей); аналіз новин (дискурс-аналіз може використовуватися для дослідження того, як новини представлені в ЗМІ та як це може впливати на думку аудиторії); аналіз реклами (дискурс-аналіз може використовуватися для дослідження того, як реклама використовує мову, щоб переконати людей купити товар чи послугу); аналіз літературних творів (дискурс-аналіз може використовуватися для дослідження того, як автори використовують мову для створення певних ефектів або для розкриття тем та інше. У цілому дискурс-аналіз — це потужний інструмент, який може використовуватися для дослідження того, як мова використовується в реальному житті. Він може допомогти нам краще зрозуміти, як вона впливає на наші думки та емоції, поведінку та культуру.

Когнітивно-лінгвістичний аналіз — це метод дослідження мови, який фокусується на тому, як мова пов'язана з мисленням та концептуальними системами. Він досліджує, як люди використовують мову для репрезентації та розуміння світу навколо них. Основні цілі когнітивно-лінгвістичного аналізу полягають в тому, щоб з'ясувати як концепти представлені в свідомості носіїв мови? Які знання, образи та асоціації включають в себе концепти? Дослідити, як мова використовується для вираження концептів? Тобто, як люди використовують слова, фрази та інші мовні засоби для представлення концептів? Проаналізувати, як концепти впливають на розуміння тексту? Яким чином життєвий досвід людини та концептуальні системи впливають на сприйняття та засвоєння текстів? Варто відзначити, що когнітивно-лінгвістичний аналіз — це важливий етап роботи над текстом, який може використовуватися для дослідження того, як мова пов'язана з мисленням та концептуальними системами. Він може допомогти нам краще зрозуміти, як люди використовують мову для представлення та розуміння світу навколо них.

Висновки та перспективи дослідження. Когнітивна методика навчання української мови допомагає учням не лише вивчати правила граматики та словниковий запас, але й розуміти глибокий зміст психосемантичних процесів, що лежать в основі мови. Це сприяє кращому розумінню української культури, історії та традицій. Використання автентичних текстів, фольклору, музики та інших культурних артефактів у навчанні допомагає прослідкувати зв'язок між мовою та реальним життям, роблячи навчання більш цікавим та змістовним. Заохочення учнів до досліджень, критичного мислення та дискусій про мову та культуру сприяє розвитку їхньої аналітичної та творчої думки.

Когнітивна методика сприяє розвитку не лише мовних знань, умінь та навичок, але й формуванню інших важливих соціокультурних компетентностей, необхідних для успішного життя в 21 столітті. Учні вчать ефективно спілкуватися, критично мислити, вирішувати проблеми, співпрацювати з іншими й творчо підходити до виконання завдань.

Використання різноманітних інструментів когнітивної методики допомагає утримувати увагу учнів та стимулює їхню активну участь у навчальному процесі, а створення сприятливої атмосфери в класі допомагає учням відчувати себе впевнено та вільно висловлювати свої думки. Здобувачі освіти виконують стратегічні завдання НУШ — вчать цінувати українську мову та культуру, розуміти свою роль у суспільстві та мати активну громадянську позицію. Ці знання та навички є важливими для побудови сильного та демократичного українського суспільства, що базується на ви-кликах, що ставить перед нами Нова українська школа.

Обраний нами напрям дослідження потребує поглиблення в практичній сфері. Необхідно вивчити ефективність когнітивної методики в різних освітніх середовищах та для різних груп учнів. Розробити нові навчальні матеріали та методичні посібники, що відповідають принципам когнітивної методики. Забезпечити підготовку вчителів до використання когнітивної методики на практиці. Створити сприятливе середовище на рівні гімназій, ліцеїв та коледжів для впровадження когнітивної методики.

Література

1. Грищенко І. В. Текст як когнітивний ресурс у процесі вивчення української мови як іноземної. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Т. 31(70). №1. Ч.1. 2020. С. 39-42.
2. Пентиліук М. І., Горошкіна Н. М., Нікітіна І. М. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Наукові записки Інституту української мови НАН України*. 2004. Вип 17. С. 147-157.
3. Пентиліук М. І. Когнітивна лінгвістика та методика навчання української мови: концептуальні засади. *Вісник Національного університету імені Тараса Шевченка*. 2006. № 42. — С. 122-127.
4. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія . Полтава : Довкілля, 2010. 844 с.
5. Ясперс К. Психологія світоглядів. Київ : Юніверс, 2009. 464 с.

References

1. Hryshchenko, I. V. (2020), *Tekst yak kohnityvnyi resurs u protsesi vyvchennia ukrainskoi movy yak inozemnoi* [The text as a cognitive resource in the process of learning the Ukrainian language as a foreign language], *Vcheni zapysky TNU imeni V.I.Vernadskoho*: Series: Philology. Social communications. Volume 31(70). No. 1. Part 1. 2020, pp. 39-42. [in Ukrainian].
2. Pentyliuk, M. I., Horoshkina N. M., Nikitina I. M. (2004), *Kontsepsiia kohnityvnoi metodyky navchannia ukrainskoi movy* [The concept of cognitive methods of teaching the Ukrainian language], *Naukovi zapysky Instytutu ukrainskoi movy NAN Ukrainy* [Scientific notes of the Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Kyiv, Issue 17, pp. 147-157. [in Ukrainian].
3. Pentyliuk, M. I. (2006), *Kohnityvna linhvistyka ta metodyky navchannia ukrainskoi movy: kontseptualni zasady* [Cognitive linguistics and methods of teaching the Ukrai-

- nian language: conceptual foundations], *Visnyk Natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka [Bulletin of Taras Shevchenko National University]*. Kyiv, № 42, pp. 122-127. [in Ukrainian].
4. Selivanova, O. O. (2010), *Linhvistychna entsyklopediia [Linguistic encyclopedia]*. Poltava: Dovkillia. [in Ukrainian].
 5. Iaspers, K. (2009), *Psykhohiia svitohliadiv [Psychology of worldviews]*. Kyiv: Yunivers [in Ukrainian].

* * *